

Input op beleidsbrief van nieuwe minister BuHaOS

Update: 5 april 2022

Inleiding

Partos is de branchevereniging voor ontwikkelingssamenwerking. Samen met onze ruim 100 lidorganisaties zetten wij ons in voor een rechtvaardige en duurzame wereld met een focus op de armste en meest kwetsbare groepen en gebieden wereldwijd. Als rijk land heeft Nederland de mogelijkheden en de verantwoordelijkheid om een substantiële bijdrage te leveren aan het realiseren van deze wereld. Partos is dan ook verheugd dat in het coalitieakkoord een verhoging van het ontwikkelingsbudget is afgesproken.

In dit document zetten we de belangrijkste punten op een rij, langs de lijn van de accenten uit het coalitieakkoord. Daarnaast kijken we vanuit de vorige beleidsnotitie 'Investeren in Perspectief' (2018) vooruit naar welke elementen wat ons betreft zeker meegenomen moeten worden in het beleid voor de komende jaren.

In algemene zin geldt wat Partos betreft dat enige continuïteit van beleid op het gebied van ontwikkelingssamenwerking welkom is. Structurele ontwikkelingssamenwerking is iets van de lange adem, zeker in fragiele contexten. Daarnaast zijn de afgelopen jaren een aantal ontwikkelingen in gang gezet die voortzetting verdienen. Bijvoorbeeld de inzet op jongeren, vrouwen en digitalisering. De digitale agenda die het afgelopen kabinet heeft ontwikkeld, mag verder worden geconcretiseerd.

1. Beleidscoherentie voor ontwikkelingssamenwerking

In de beleidsnota 'Investeren in Perspectief' (2018) hadden de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) een prominente plek. De grote, niet altijd positieve invloed die Nederland op de rest van de wereld heeft op andere beleidsterreinen bleef echter onderbelicht. Dat deze invloed groot is, wordt de afgelopen jaren duidelijk uit de Monitor Brede Welvaart en is recent bevestigd in een internationaal vergelijkend onderzoek.¹ Nederland is momenteel hekkensluiter in de Europese Spillover Index: helaas doen oneerlijke handelspraktijken en ondermijnende financieringsstromen de baten van ontwikkelingssamenwerking voor een deel teniet. Wat Partos betreft zijn de SDG's geen exclusief werkprogramma voor het ontwikkelingsbeleid, maar zijn ze ook richtinggevend voor andere beleidsterreinen. Rijksbrede beleidscoherentie voor duurzame ontwikkelingen wereldwijd komt de geloofwaardigheid van Nederland, als handelsland en pleitbezorger van mensenrechten, alleen maar ten goede.

In het nieuwe beleid zien we daarom graag het volgende terug:

- Behoudt de centrale rol van de SDG's in het Nederlandse beleid voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.
- Om beleidscoherentie te bevorderen, is sinds 2019 de zogenaamde SDG-toets beschikbaar. Deze mag nog voortvarender dan tot dusverre worden toegepast. Uit onderzoek blijkt namelijk dat dat nog nauwelijks gebeurt.²
- Realisering van de SDG's in 2030 is een overkoepelende doelstelling van het hele kabinet.

- In het Integraal Afwegingskader (IAK) zal de SDG-toets standaard meewegen bij wetsvoorstellen van de vijf belangrijkste coherentie-ministeries (BuHaOS, BuZa, Financiën, EZK en LNV).³

2. Klimaat

In het nieuwe beleid zien we graag het volgende terug:

- Dat het kabinet deze kabinetsperiode de internationale klimaatfinanciering met 400 miljoen Euro per jaar verhoogt naar 1,7 miljard, waarmee Nederland diens ‘fair share’ betaalt en stappen zet om klimaatfinanciering conform de internationale afspraak additioneel te maken aan ontwikkelingssamenwerking.
- Dat besteding ervan gaat conform internationale afspraken voor de helft naar mitigerende maatregelen en de helft naar adaptatiemaatregelen van ontwikkelingslanden. Het huidige instrumentarium wordt bijgestuurd zodat besteding ten goede komt aan de armste landen.⁴ De lokale bevolking en lokale maatschappelijke organisaties worden betrokken bij de besteding van middelen.
- Alle beleid van de regering is gericht om (minimaal) de in het coalitieakkoord benoemde 60% emissiereductie in 2030 te realiseren, zodat Nederland voldoende bijdraagt ten gunste van een maximale temperatuurstijging van 1.5 graad, in lijn met dit klimaatdoel van de VN Akkoorden van Parijs en Glasgow.
- De klimaatverandering is een internationale crisis die vraagt om internationale samenwerking. Nederland zet zich daarom in voor een ambitieus EU Fitfor55 pakket, dat tevens qua uitwerking voldoet aan het principe van *common but differentiated responsibility* en dus ontwikkelingslanden niet benadeelt in hun duurzame ontwikkeling. Nederland zet daarbij nationaal met name in op het terugdringen van het *spill-over* effect van haar eigen handel.
- Nederland is in Europa voorstander van een *loss & damage* fonds en zet zich in voor een actieve positieve positie van de EU ten aanzien van een fonds in de internationale onderhandelingen.

3. Maatschappelijk middenveld

Coalitieakkoord: *We houden focus in het OS beleid. Zo leveren we een grotere bijdrage aan de Sustainable Development Goals (SDG's) en het bestrijden van de grondoorzaken van armoede, terreur, migratie en klimaatverandering. Met nationale partners, waaronder het maatschappelijk middenveld, en internationale partners zetten we ons in voor deze ambitieuze doelen.*

In de beleidsnota ‘Investeren in Perspectief’ staan de rol, functie en het belang van een sterk maatschappelijk middenveld in ontwikkelingslanden goed omschreven. Wat verbeterd kan worden is de budgettaire uitwerking; de mondiale krimpende ruimte voor maatschappelijke actoren, zou aan moeten zetten tot een intensivering van de Nederlandse inzet op de versterking van deze ruimte. Nederland vervult een heel waardevolle specialistische-functie op dit terrein.

In het nieuwe beleid zien we graag het volgende terug:

- De regering onderkent dat een toenemend aantal mensen, in het afgelopen jaar 82 miljoen mensen, op de vlucht zijn als gevolg van geweld, onderdrukking en de klimaatcrisis. In een

groeïend aantal landen, nu 114 landen, gelden serieuze vrijheidsbeperkingen, bijvoorbeeld waar het gaat om de vrijheid om je uit te spreken, vredevol te protesteren, je aan te sluiten bij een vakbond, je te organiseren of op te komen voor je rechten. De coronapandemie heeft autoritair leiderschap en onderdrukking versterkt. Slechts 3,4 procent van de maatschappelijke organisaties in 196 landen is actief in een land met een open civic space. Hier staat tegenover dat bijna 70 procent van de maatschappelijke organisaties wereldwijd te maken heeft met repressie of zelfs een volstrekt gebrek aan enige vorm van civic space.⁵ Vaak zijn lokaal maatschappelijk middenveld, waaronder mensenrechtenverdedigers, vakbonden, etnische en religieuze minderheden, vrouwenrechten- en LGBTQIA+ organisaties, hiervan het slachtoffer.

- Het Civic Space Fund wordt uitgebreid met 7,5 miljoen Euro.⁶ Deze ophoging dient structureel te worden, gelet op de enorme druk op civic space wereldwijd. Inhoudelijk wordt de focus gelegd op innovatieve samenwerking met zo weinig mogelijk op voorhand opgelegde beperkingen op basis van thema en soort organisaties die hier aanspraak op kunnen maken.⁷ Dit is een eerste stap in de goede richting om te komen tot het doel 25% van de ODA-middelen via maatschappelijke organisaties te besteden.⁸
- De Strategische Partnerschappen met maatschappelijke organisaties worden na deze financieringsperiode gecontinueerd en voorbereidende maatregelen voor een nieuwe call for proposals worden tijdig getroffen door het ministerie van Buitenlandse Zaken. Daarbij worden de uitgangspunten van de huidige partnerschappen, zoals zuidelijk leiderschap, gecontinueerd en geïntensiveerd.
- Daarnaast is het van belang dat ook andere beleidsinstrumenten toegankelijk zijn voor maatschappelijke organisaties, óók waar het publiek-private samenwerkingen betreft. Dit komt de effectiviteit van besteding van middelen ten goede. Ook kan zo uitvoering gegeven worden aan het streven een kwart van het ontwikkelingsbudget via maatschappelijke organisaties te besteden. Voorkomen moet worden dat - onbedoeld - maatschappelijke organisaties uitgesloten zijn van inschrijving. Partos zou het verwelkomen als ook expliciet naar de toegang van maatschappelijke organisaties in ontwikkelingslanden gekeken wordt.

4. IMVO

Coalitieakkoord: Nederland bevordert in de EU de internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen wetgeving (IMVO) en voert nationale IMVO-wetgeving in die rekening houdt met een gelijk speelveld met de omringende landen en implementatie van mogelijke EU-regelgeving.

In het nieuwe beleid zien we graag het volgende terug:

- Inhoudelijk blijft de bouwstenen-brief⁹ van het vorige kabinet leidend.
- Onderdeel van de bouwstenen-brief is een algemene zorgplicht voor alle bedrijven overeenkomstig de OESO-richtlijnen. Ook geldt een zorgplicht voor bedrijven ten aanzien van het klimaat. Bedrijven, waaronder financiële instellingen, kunnen hier invulling aan geven door al hun investeringen in lijn te brengen met het klimaatdoel van maximaal 1.5 graad temperatuurstijging van de VN Klimaatakkoorden van Parijs en Glasgow.

- Nederland voert binnen twee jaar (voor januari 2024) nationale wetgeving in op IMVO;
- Nederland blijft zich inspannen voor invoering van Europese IMVO-wetgeving op een zo kort mogelijke termijn, waarbij de bouwstenen-brief van het vorige kabinet inhoudelijk de inzet zal vormen van het kabinet.
- De wet moet de naleving van het recht op consultatie, toegang tot justitie en genoegdoening voor (mogelijke) slachtoffers van mensenrechtenschendingen door bedrijven mogelijk maken, zowel op nationaal als op Europees niveau.
- De regering continueert de ondersteuning van en betrokkenheid bij de huidige IMVO-convenanten en bereidt een nieuw instrument voor t.b.v. multistakeholder sectorale samenwerking ter ondersteuning van bedrijven in de uitvoering van IMVO-wetgeving in Nederland en mogelijk Europa.¹⁰

5. ODA

Coalitieakkoord: We verhogen de uitgaven aan Ontwikkelingssamenwerking (OS) met structureel €500 miljoen richting de internationale norm en besteden deze extra uitgaven aan het wereldwijde vaccinatieprogramma COVAX, het helpen van ontwikkelingslanden met een groene doorstart in klimaatmitigatie en klimaatadaptatie, en voor opvang in de regio (evt. als onderdeel van bredere migratieafspraken).

‘Investeren in Perspectief’ (2018) stelde hierover (blz 100): Om alle benodigde maatregelen te kunnen nemen om zoveel mogelijk bij te dragen aan de SDG’s moeten stappen gezet worden die passen binnen de herbevestiging van de internationale afspraak in EU- en VN-verband om weer toe te werken naar een ODA-budget van 0,7 procent van het BNI in 2030. De intensiveringen uit het regeerakkoord, die in deze nota worden toegelicht, zijn belangrijke stappen tijdens deze kabinetsperiode. Een mogelijke extra vervolgstap tijdens deze kabinetsperiode wordt integraal op de daartoe geëigende momenten bekeken in het licht van humanitaire en ontwikkelingssituaties, de Rijksbrede prioriteiten en binnen de afgesproken budgettaire kaders.

In het nieuwe beleid zien we graag het volgende terug:

- Een herbevestiging van de internationale afspraak in EU- en VN-verband om weer 0,7 procent van het BNI aan ODA te besteden. Dit percentage dient door Nederland eerder bereikt te worden dan in 2030, want het besteden van 0,7% van het BNI is noodzakelijk om de SDG agenda volgens internationale afspraak uiterlijk in 2030 te realiseren.
- Als er financiële meevallers komen gedurende deze kabinetsperiode, dan zal het kabinet zich inspannen om het ODA-budget te verhogen in de richting van 0,7 BNI.
- In het coalitieakkoord is afgesproken dat gedurende deze regeerperiode oplopend tot €220 miljoen per jaar extra uit ODA-middelen ingezet kan worden voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers. Dit zou een absoluut maximum moeten zijn, wat de dekking van deze middelen betreft. Indien de eerstejaarsopvang van asielzoekers meer kost, dan zou de dekking daarvoor bij de ministeries van Justitie en Veiligheid en Financiën gezocht moeten worden.

6. Handel

Coalitieakkoord: Nederland voert een actief handelsbeleid, waarbij handels- en investeringsverdragen (zoals CETA) een belangrijk instrument zijn. Bij deze verdragen zetten we in op hoge standaarden voor eerlijke productie, mensenrechten, voedselveiligheid, duurzame groei en klimaat. Tegelijkertijd beschermen we onze ondernemers tegen ongewenste investeringen en oneerlijke concurrentie. We ondersteunen ondernemers en het mkb om in de wereld succesvol te zijn. We verduurzamen onze handelsinstrumenten in lijn met de uitkomsten van de akkoorden van Parijs en Glasgow.

In het nieuwe beleid zien we graag het volgende terug:

- De Monitor Brede Welvaart zal worden geïnstitutionaliseerd (meer leidend in beleid en budget), juist om een 'duurzaam land' te realiseren - waarmee de indicatoren 'impact elders' doorontwikkeld zullen worden.
- Nederland voert een klimaatwet in: alle in Nederland gevestigde bedrijven, waaronder financiële instellingen, dienen al hun investeringen in lijn te brengen met het klimaatdoel van maximaal 1.5 graad temperatuurstijging van de VN Klimaatakkoorden van Parijs en Glasgow.
- Breng alle handels- en exportinstrumentaria geheel in lijn met de VN Klimaatakkoorden van Parijs en Glasgow, conform de aangenomen motie Hammelburg en Van der Lee.¹¹
- Het kabinet maakt werk van de sterk toenemende mondiale ongelijkheid waaronder vermogensongelijkheid. Ontwikkelingslanden lopen jaarlijks miljarden euro's mis door belastingontwijking. Belastingontwijking, waaronder brievenbusconstructies, wordt stevig aangepakt.
- Voornemens om de hoge standaarden voor eerlijke productie, mensenrechten, voedselveiligheid, duurzame groei en klimaat ook bindend te maken als wezenlijk onderdeel van het Europese handelsbeleid.
- Nederland zet zich in voor een betere naleving van de bepalingen rond duurzame ontwikkeling en mensenrechten in EU-handelsakkoorden en de opvolging van de uitkomsten van consultaties met het maatschappelijk middenveld hierover. De rol van het maatschappelijk middenveld in het monitoren van de handelsakkoorden wordt versterkt, bijvoorbeeld door de Domestic Advisory Groups meer slagkracht te geven.

7. Gendergelijkheid

Coalitieakkoord: Ook de internationale rechtsorde, mensenrechten en kwetsbare groepen staan meer onder druk. Dit alles vraagt een voortrekkersrol van het Koninkrijk der Nederlanden en een sterke en slagvaardige EU.'

Coalitieakkoord: We houden focus in het OS beleid. Zo leveren we een grotere bijdrage aan de Sustainable Development Goals (SDG's) en het bestrijden van de grondoorzaken van armoede, terreur, migratie en klimaatverandering.

In de beleidsnota 'Investeren in Perspectief' stonden gendergelijkheid en vrouwenrechten centraal. 'Dwarsdoorsnijdend doel in het BHOS-beleid is het werken aan gendergelijkheid en de versterking van de positie van vrouwen en meisjes. De achterstelling van vrouwen is zichtbaar in alle aspecten van de samenleving. Dit betekent dat gendergelijkheid vraagt om actieve aandacht in alle onderdelen van het beleid.'

In het nieuwe beleid zien we graag het volgende terug:

- Blijf opkomen voor gendergelijkheid en vrouwenrechten als centrale beleid overkoepelende prioriteit. Wereldwijd staan beide onder druk. Blijf als Nederland daarom een van de koplopers voor het behalen van SDG5 'Gendergelijkheid'. Voor concrete aanbevelingen op dit punt verwijzen we graag naar de input van WO=MEN¹².
- Een voortzetting van de inzet om betekenisvolle jongerenparticipatie en participatie van vrouwen en meisjes te faciliteren bij besluitvormingsprocessen en totstandkoming van het nieuwe BHOS-beleid. Met inachtneming van de geformuleerde *Youth@Heart Principles*¹³.
- Investeren in perspectief van jongeren in ontwikkelingslanden door het vergroten van hun baankansen, toegang tot goed onderwijs en skills, en ondernemerschap. Waar mogelijk in samenwerking met het (lokale) bedrijfsleven. Waarbij de Youth@Heart strategie leidend blijft als richtlijn voor toekomstig beleid.

8. Afrika-strategie

Coalitieakkoord: *We formuleren een gerichte Afrika-strategie. Deze strategie beoogt een gelijkwaardige economische ontwikkeling te stimuleren, armoede te verminderen, mensenrechten te verbeteren, irreguliere migratie te beperken.*

In het nieuwe beleid zien we graag het volgende terug:

- Kern voor de Afrika strategie wordt armoedebestrijding, het tegengaan van ongelijkheid en het weerbaar maken voor de gevolgen van klimaatverandering. Daarbij is het van belang om Afrikaanse jongeren actief en betekenisvol te betrekken bij het opstellen van de strategie. 60% van de bevolking in sub-Sahara Afrika is jonger dan 25. Jaarlijks neemt het tekort aan banen voor jongeren snel toe. Om relevant beleid voor hun toekomst vorm te geven is hun stem onmisbaar.
- Cruciaal zijn: behoud van inzet op voedselzekerheid en het voorkomen van landroof. Nederland investeert in een eerlijk inclusief en duurzaam voedselsysteem, met nadruk op het in acht nemen van de belangen van kleinschalige boeren, landrechten voor vrouwen en draagt bij aan een transitie van het voedselsysteem met meer aandacht voor en ondersteuning van agro-ecologische praktijken. Supermarkten zijn transparant over de wijze waarop hun gehele assortiment aantoonbaar duurzaam wordt, inclusief duurzaam inkoopgedrag en een eerlijke prijs voor producenten, dat wil zeggen ook nadrukkelijk voor boeren uit Afrika.
- Nadrukkelijk aandacht voor versterking van civic space in Afrika vanwege toenemende tendensen naar autoritair en ondemocratisch bestuur in een aantal landen in recente jaren (aangewakkerd door de coronapandemie, klimaatverandering en onveiligheid).
- Handel met en investeringen in Afrika kunnen duurzame economische ontwikkeling in Afrika bevorderen mits deze plaatsvinden met aantoonbaar respect voor biodiversiteit, klimaat, mensenrechten en arbeidsrechten. Afrika is geen wingewest.
- Steun aan (duurzame) investeringen in en handel met Afrika vindt, ten aanzien van ODA-middelen, plaats door middel van steun aan lokaal MKB in Afrika met aandacht voor

vrouwelijke ondernemers voor wie de barrières om ondernemer te worden hoger zijn. Onderdeel hiervan blijft microfinanciering.

- Een partnerschap tussen de EU en Afrika – het jongste continent – op basis van gelijkwaardigheid komt tot uitdrukking in het voor ogen houden van de belangen van Afrikaanse jongeren. Dit vraagt om voortzetting van het beleid om werk te maken van meer perspectief voor jongeren.
- Blijf betekenisvolle jongerenparticipatie van vrouwen en meisjes te faciliteren bij besluitvormingsprocessen en totstandkoming van het nieuwe BHOS-beleid. Met inachtneming van de geformuleerde *Youth@Heart Principles*.
- Investeren in perspectief van jongeren in ontwikkelingslanden vergt een lange adem. Blijf daarom inzetten op het vergroten van hun baankansen, toegang tot goed (beroeps)onderwijs en (soft-)skills, en ondernemerschap. Waar mogelijk in samenwerking met het (lokale) bedrijfsleven en lokale vakbonden. Blijf daarbij de Youth@Heart strategie leidend blijft hanteren als richtlijn voor toekomstig beleid.

9. 'Global Health' strategie

Coalitieakkoord: *We ontwikkelen een Nederlandse 'Global Health' strategie en zetten in op de uitbanning van HIV in het kader van de seksuele en reproductieve rechten en gezondheid (SGRG) en TBC in 2030.*

In het nieuwe beleid zien we graag het volgende terug:

- De coronapandemie heeft behalve tot oversterfte en grote druk op de gezondheidszorg in tal van landen ook geleid tot tal van sociaaleconomische neveneffecten, waaronder een forse toename van honger, werkloosheid en verslechtering van het onderwijs in veel ontwikkelingslanden. Vrouwen en meisjes werden hier bovengemiddeld zwaar door getroffen. Vaccins zijn zeer ongelijk verdeeld: zo'n 80-90% van de bevolking in westerse landen is volledig gevaccineerd, in veel landen in Sub-Sahara Afrika wordt nog geen 5% gehaald. Dit is onwenselijk en gevaarlijk. Zolang de bevolking van lage en middeninkomenslanden blootgesteld blijft aan varianten van COVID-19, zal het virus blijven terugkeren. Het is dus ook in het welbegrepen eigenbelang van Nederland om de 'fair share' te respecteren die is vastgesteld voor de bijdrage aan COVAX.
- Nederland zal zich stevig inzetten voor vermindering van de vaccinongelijkheid, zowel via aanvullende afspraken en financiële commitments in het kader van COVAX als via een structurele oplossing: het delen van kennis en bevordering van het tijdelijk vrijgeven van patenen voor vaccins. Nederland sluit zich actief aan bij de voorstanders van een TRIPS waiver, net als landen als Spanje, Frankrijk en de VS.¹⁴
- Binnen ACT-A is er ook een pilaar die zich richt op versterking gezondheidssystemen. Nederland verhoogt haar bijdrage aan ACT-A.
- Nederland continueert het speerpunt SRGR en incorporeert het in holistische strategieën in de focuslanden om zwakke gezondheidssystemen te versterken. Zonder adequaat functionerende en voldoende geoutilleerde gezondheidssystemen zal het Nederlandse SRGR beleid immers minder effectief zijn.
- Nederland spant zich actief in om kwetsbare groepen betere toegang te geven tot hun seksuele reproductieve gezondheid en rechten (SRGR). Daarvoor wordt in het toekomstige beleid een intersectionele lens gehanteerd, zodat daadwerkelijk oog wordt gehouden voor verschillende delen van identiteit die kunnen bijdragen aan uitsluiting hiervan.

10. DRA/humanitair

Coalitieakkoord: Een deel van het OS-budget blijft beschikbaar voor noodhulp, waaronder via nationale partners zoals de Dutch Relief Alliance. Binnen de gelden voor noodhulp is budget beschikbaar voor het aanbieden van psychosociale zorg.

In het nieuwe beleid zien we graag het volgende terug:

- Vanwege de jaarlijks stijgende humanitaire noden zou het structurele noodhulpbudget moeten worden verhoogd van 370 naar 400 miljoen euro per jaar
- In het noodhulpbudget zou inzichtelijk moeten worden gemaakt welke financiering er voor Mental Health and Psycho-social services (MHPSS) beschikbaar wordt gesteld, met daarbij aandacht voor specifieke kwetsbare groepen zoals kinderen en jongeren.
- Nederland zou in het licht van de wereldwijd onder druk staande humanitaire principes, de gebrekkige humanitaire toegang tot tal van crisisgebieden en de uitholling van het humanitair oorlogsrecht in conflictgebieden in EU en VN verband de kar moeten gaan trekken op het gebied van humanitaire diplomatie. Dit is ook een logisch vervolg op de Nederlandse agenda tijdens het lidmaatschap van de VN Veiligheidsraad.
- De Grand Bargain 2.0 blijft voor de Nederlandse overheid richtinggevend in het effectiever en efficiënter maken van noodhulp. Daarbinnen zijn met name meerjarige en flexibele hulp, lokalisatie en de volwaardige participatie van lokale gemeenschappen van eminent belang.

Achtergrond

Coalitieakkoord:

<https://www.kabinetsformatie2021.nl/documenten/publicaties/2021/12/15/coalitieakkoord-omzien-naar-elkaar-vooruitkijken-naar-de-toekomst> (9 punten BuHaOS op blz 39-40).

Beleidsnota 'Investeren in Perspectief' (2018):

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnota-s/2018/05/18/pdf-beleidsnota-investeren-in-perspectie>

Voetnoten

¹ Zie <https://eu-dashboards.sdgindex.org/rankings/spillovers>

² Zie hiervoor een onderzoek van Building Change: <https://www.buildingchange.nl/wp-content/uploads/2021/10/Achtergronddocument.pdf>

³ Implementatie van

motie: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021Z21530&did=2021D45882>

⁴ Implementatie van

motie: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021Z21524&did=2021D45877>

⁵ Zie p16 van de de Danida Strategy for Development

Cooperation: https://um.dk/en/~media/um/udviklingsstrategier/udviklingsstrategi_uk_web.pdf

⁶ Implementatie van

amendement: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021Z21477&did=2021D45819>

⁷ Voor motie zie: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021Z21512&did=2021D45866>

⁸ Uit de feitelijke vragenronde bij de Begroting voor 2022 bleek dat het huidige percentage van het maatschappelijk kanaal op 18% van de totale ODA-middelen ligt. Zie vraag 1

in: <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2021/11/04/homogene-groep-internationale-samenwerking-2022-hgis-nota-2022/homogene-groep-internationale-samenwerking-2022-hgis-nota-2022.pdf>

⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/11/05/kamerbrief-inzake-bouwstenen-imvo-wetgeving>

¹⁰ Implementatie

van motie: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021Z21518&did=2021D45872>

¹¹ Zie: [Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking \(XVII\) voor het jaar 2022 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

¹² <https://www.wo-men.nl/nieuwsbericht/nieuw-elan-vergt-focus-op-gendergelijkheid-en-vrouwenrechten>

¹³ <https://www.youthatheart.nl/documents/publications/2020/11/02/document-youth-at-heart-principles>

¹⁴ Implementatie van

motie: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2021Z11110&did=2021D24106>